

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 105:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggelerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Tzum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr A. Ringnalda, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Strecker, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Drukkers-Uitgevers:
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

HOOFD: Hoofdartikel: Het recht van den oorlog. X. — Uit de Schrift: Van daar af, (Hos. 2:14). — Kerkelijk Leven: „Het verlossende woord”. Anonymiteit, en met twee maten meten. Opleiding evangelisatie-arbeid. Psalmberijming Dr K. van Dijk. Geloofsverzekering en zelfonderzoek. IV. — Even Parkeeren: Mijnheer de Spreker! Acta van de Classis Neder-Veluwe 1592—1620. XI. — Lit. en Kunst: Een oorlogs-roman. — Muz. Kroniek: „Petrus Dathens Psalmen Davids”. IV. — Perschoon. — Kerknieuws. — Advertentiën.

HOOFDARTIKEL

Het recht van den oorlog.

X.

Menigeen, denkend over de verhouding van het koninkrijk Gods en de koninkrijken der wereld, ziet hier een tegenstelling; voor het minst een tweetal levenskringen zonder eenig raakvlak. Ze zijn beide weliswaar uit God; zelfs kan men zeggen, dat ze beide uit den Zoon zijn. Maar dit brengt slechts mede, dat ze in de tijdelijke bedeeeling vreedzaam naast elkaar kunnen voortleven, en dienen te leven. Want — zoo heeft zich dit denken ontwikkeld — het koninkrijk Gods is uit bijzondere genade, en van geen ding blijkt duidelijker dat het uit gemeene genade is, dan van den staat; deze is immers ingesteld „om der zonde wil”, en goede gave Gods tot beteugeling der uitbrekende ongerechtigheid in het publieke leven der menschen. Bijzondere en algemeene genade nu zijn zeer onderscheiden; de laatste is van God, den Almachtigen Schepper, terwijl de eerste ontpringt aan het welbehagen van den Vader van onze Heere Jezus Christus in gevallen zondaren, die Hij ten eeuwigen leven uitverkoren heeft. Beide genade-bedeelingen zijn zoozeer onderscheiden, dat een tweedeling van het tijdelijk leven in verschillende terreinen logisch mogelijk is.

In deze lijn denkend heeft men dan de gevonden tegenstelling tusschen tweeërlei koninkrijk omschreven als een tusschen Kerk en Staat; een omschrijving, die het voordeel heeft te verwerken te zijn tot een leus voor de practijk.

Aan dergelijk denken heeft ook Dr Kuiper richting gegeven; zeker niet méér dan richting; op den weg voortgaande moest het hem soms verhoopen. Afgezien bijvoorbeeld van de vraag, of een vereenzelving van het koninkrijk der wereld met den overheidsdienst zich op hem kan bevoegen, is het wel zeker, dat de romanistische identiekstelling van het tijdelijk kerkinstituut met het koninkrijk Gods door hem radicaal bestreden is. Bovendien is door Dr Kuiper aan het geloovig denken over deze dingen zeker een andere richting ook gewezen. Met zijn opvatting van de „kerk als organisme” heeft hij duidelijk en klaar positie gekozen tegen een dualistische scheiding van bijzondere en gemeene genade. De kritiek op Kuipers gemeene genade-leer, en op haar door sommigen getrokken consequenties, wortelt dan ook in nog meer dan in zijn eigen woorden over de oververeenzelving van Christus op ieder levenserf; ze wortelt in zijn theologie, waarin hij de kosmische betekenis van Christus' Middelaarswerk, dat is: Zijn principiële verlossing van het gansche geschapen leven, waaraan Hij ten Hoofd gegeven is, van de machten der zonde, gehandhaafd heeft tegenover roomsche, doopersche en luthersche opvattingen en tendenzen.

Ook tegenover de laatste, de luthersche. Dit mag bij een bespreking der verhouding tusschen het koninkrijk Gods en de koninkrijken der wereld vooral wel eens gezegd worden.

Luther immers heeft de houding van den christen in het niet-kerkelijke aardsche leven geheel bepaald geacht, en beheerscht, door zijn kijk op deze verhouding. In een zijner werken stelt hij haar aldus: „Het is, Godlof, nu duidelijk genoeg voor de heele wereld, hoe de twee regimenten moeten worden onderscheiden... want wij zien als voor oogen, dat God de wereldlijke heerschappij of koninkrijken onder de goddeloozen uitdeelt op het heerlijkst en machtigst, gelijk hij de lieve zon en regen ook onder de goddeloozen laat dienstdoen. En toch slijcht Hij geen predik- of godsdienst onder hen; Hij onderwijst hen niet door profeten, zooals Hij te Jeruzalem onder Zijn volk gedaan heeft. Niettemin noemt Hij zulk een wereldlijk regiment der goddeloozen Zijn ordening en schepping en laat hen toe er een zoo schandelijk mogelijk misbruik van te maken, zooals Hij een schandjongen en een hoer hun lichaam en ziel laat gebruiken, en toch tegelijk wil geprezen zijn voor wat Hij ook is, Schepper, Onderhouder en Heer van zulk een lichaam en ziel. Waaruit men begripen moet, dat het wereldlijk rijk een ander is, en zonder Gods rijk zijn eigen wezen hebben kan.

Weer zien wij dan ook, dat Hij zijn geestelijk rijk zoo scherp en nauwkeurig scheidt van het wereldsche, dat Hij de zijnen louter jammer, ellende, armoede laat op deze aarde. En zoo weinig Hij den goddeloozen koninkrijken geeft van zijn rijk, zoo weinig geeft Hij den zijnen van het goddelooze rijk. Want de keizer van Rome heeft zeker wel nimmer een Godswoord of profetenstem gehad, waardoor hij opkomen en zoo machtig en zeker worden kon. Zoo heeft ook St. Petrus en Paulus te Rome geen voetbreed, geen stroohalm in eigendom gehad, waardoor één hunner zich heeft kunnen behouden, laat staan, dat ze regeerden en heerschten. Toch waren terzelfder tijd beide rijken in Rome: in het eene regeerde keizer Nero tegen Christus, in het andere Christus door zijn apostelen Petrus en Paulus tegen den duivel. Om waar te maken, dat St. Petrus en Paulus niet te Rome in het rijk regeerden, werd de één gekruisigd, de andere onthalsd. Nu is dat geen begin-van-regering op aarde, zich laten kruisigen en onthoofden. En weer ten tekenen, dat Nero niet regeerde in het rijk van Christus, liet hij als een vijand van zulk een rijk de hoogste vorsten van dit rijk, St. Petrus en Paulus terechtstellen, als waren zij vijanden van zijn wereldlijk rijk.

Over dergelijk getuigenis der geschiedenis staat nu Christus en zegt: De koningen der heidenen heerschen over hen, maar gij, niet alzoo. Dat is: denkt niet, dat ik u tot wereldlijke heeren maken wil, laat de heidenen hun regiment. Andermaal spreekt Hij: De vossen hebben holen en de vogels nesten, maar de Zoon des menschen heeft niet, waar Hij zijn hoofd neerleggen kan. Moeten we nu raden, waar Hij zijn handen en voeten, en zijn heele lichaam moest neerleggen? Hij lag immers in de kribbe en in den schoot en de armen van zijn moeder, en in het schip op een kussen.

Maar dit is de betekenis: Mijn koninkrijk is niet, op aarde te zijn, te liggen, te eten, te drinken, te kleeden — hoewel de nooddrift des lichaams dit een paar uur behoeft, als een gast — maar een ander, dat blijft, wanneer dit alles ophoudt. Maar het vossenhol is zijn rijk; heeft hij dat niet meer, dan zijn al zijn koninkrijken weg en hij met hen; want zonder hol kan hij niet blijven. Maar Ik blijf, zonder wereldlijk regiment.

Ik moet — zoo besluit Luther deze passage — altijd dit onderscheid van de twee rijken erin pompen en erin hameren, al wordt het verdrietig, het te schrijven en te zeggen. Want de ijdele duivel houdt niet op, deze twee rijken door elkaar te klutsen en te brouwen. De wereldlijke heeren willen in naam van den duivel immer Christus beschoolmeesteren en Hem leeren, hoe Hij zijn kerk regeeren en zijn geestelijk regiment voeren zal. En

zoo willen de valsche papen en dwaalgeesten, niet in Gods naam, immer leeren, hoe men het wereldsch regiment inrichten moet. Zoo heeft de duivel het druk aan twee kanten. God zal hem weeren, Amen, zoo zal het zijn.”

Luther is met dergelijke opvattingen leerling van Occam, een van de laatste scholastici der Middeleeuwen.

In de bloeiperiode der middeleeuwsche scholastiek, in de dagen van Thomas van Aquino bijvoorbeeld, dacht men zich de verhouding van Christus' Middelaarswerk tot al het geschapene in vanuit het schema natuur-genade. Reeds de oorspronkelijke schepping werd naar dit schema ingedeeld; in haar valt te onderscheiden tusschen 't natuurlijk bestaan, en 't daarenboven bestaan door goddelijke genade. Deze genade is wel onmiddellijk met de schepping van den mensch hem gegeven, maar ze is logisch van deze schepping te onderscheiden; wel niet chronologisch, doch zeker in de orde van het denken, is deze genade boven-dien-geschonken-gave. De natuur kan zonder deze genade bestaan: de genade kan niet zonder den ondergrond der natuur bestaan.

Door den zondeval ging de boven-natuurlijke genade-gift verloren. Doch de natuur bleef. Ze is nog de basis, waarop nu de genade van Christus, geschonken door bemiddeling van het kerkelijk sacrament, rust. Volgens de roomsche beschouwing wordt ieder geloovige, ook de paus in spe, geboren als een enkel-natuurlijk mensch; door den doop wordt hij een christen. De doopsgenade, en haar voltooiing door de andere sacramenten, heft de natuur niet op, maar brengt haar tot hoogere volmaaktheid. De natuur behoudt echter tegenover het rijk der genade haar eigenwettelijkheid. Dit komt typisch naar voren in de roomsche leer van de genoegzaamheid der menselijke rede, onderdeel als ze is van zijn natuur. Zeker kent deze rede een verborgen verlangen naar boven-natuurlijke waarheden, doch ze is in zichzelf competent tot een zekere Godskennis.

Een tegenstelling maakt de hoog-scholastiek dus niet van natuur en genade; ze zijn veeleer op schijnbaar harmonieuze wijze aan elkaar aangepast als onderbouw en bovenbouw.

Pas in het nominalisme der latere middeleeuwsche scholastiek maakt Occam van de onderscheiding een tegenstelling. Occam zag terecht in, dat de vergoddelijking der menselijke rede, die eigenlijk buiten Gods Schepperswil om haar oorsprong had in de goddelijke rede zelf, en die de natuurlijke dingen kende krachtens dezen oorsprong, waaruit ze met de natuurlijke ordeningen ontsproten was, in lijnrechten strijd moest komen met het christelijk geloof in Gods volstreckte Scheppersoverheersing. Maar de fout van Thomas zag hij niet. Het scholastieke schema natuur-genade verving hij niet door het schriftuurlijke van zonde en verlossing. Natuur en genade, het gebied der natuurlijke en der boven-natuurlijke kennis, denken en gelooven, werden door een absolute, onoverbrugbare kloof van elkander gescheiden.

En nu hebben de Reformatoren eenstemmig gebroken met de Roomsche opvatting der genade als donum superadditum, boven-natuurlijke gave. Tegenover Thomas stond dus Luther sterk. Maar niet tegenover Occam. Hij zegt zelf: Ich bin von Occam's Schule. En Occam was een slechte leermeester in den eerbied tot het van God geschapene en gestelde. God is volgens hem de willekeurige; Zijn almacht is despotische willekeur. God, zoq stelt hij, had evengoed een egoïstische moraal in de zedewet kunnen sanctioneren. Hij had evengoed Christus Jezus in de gedaante van een steen of een ezel in deze wereld kunnen doen komen. De christen heeft zich te buigen onder de natuurlijke ordeningen; ze zijn zóó, maar ze had-

den ook anders kunnen zijn; maar 't geloof ziet in ieder geval Gods wil in al wat is.

Dit laatste is reactie op het Thomisme. Dit stelde haast het goed-zijn der schepping en harer ordeningen onafhankelijk van Gods wil, dat het zóó en daarom goed zou zijn. Niettemin kwam bij Occam in de plaats van den eerbied voor Gods ordeningen het legalistisch aanvaarden van wat is, men zou haast kunnen zeggen: het buigen voor het feit accompli.³⁾

Zoo is te verklaren, dat voor Luther geen band bestaat tusschen de genade-openbaring in Christus en het betrekkelijk willekeurige natuurlijke leven. Het is te accepteren, dat ze tegenstellingen zijn. In elk geval zijn de koninkrijken der wereld een zelfstandige, eigenmachtige instantie tegenover het koninkrijk Gods. En het is goed zoo. Slechts duivels en dwaalgeesten willen het anders, hoorden we Luther zeggen.

Het is, of achter de felle wijze van spreken, die we van Luther bemerkten, blijkt van hoe groot gewicht het standpunt is, dat men hier inneemt. Hier is, zegt Prof. Dooyeweerd, een probleem, dat rechtstreeks het hart van heel ons bestaan als Christen raakt. „Dat diepere probleem, dat den religieus wortel van het Christelijk leven binnen de tijdelijke ordeningen aangaat, eischt van ons, als kinderen der Calvinistische Reformatie, een onomwonden en met het hart beleden antwoord op deze centrale vraag: Behoudt de scheppingsorde, waarin Gods wil ons besloten heeft, een zekere zelfgenoegzaamheid tegenover Christus als Hoofd van het herboren menschengeslacht, dan wel is in Hem de ware en eenige Wortel van heel den herboren kosmos in al zijn geledingen te vinden? Of, anders uitgedrukt: Is de ontzaglijke spanning, welke ieder waarachtig Christen in het diepst van zijn wezen moet ervaren tusschen de Christelijke religie en het wereldleven, alleen te zien als de strijd tusschen zonde en genade, dan wel blijft er in Gods scheppingsorde zelve iets over, wat haar eigenmachtigheid tegenover Gods genade in Christus Jezus geldend maakt?“⁴⁾

Inderdaad, indien wij door het geloof zien het wonder der kosmische beteekenis van Christus' Middelaarspositie, dan kunnen we niet de geschapen natuur, iets van de bewaarde schepping op zichzelf, zien in datzelfde geloof in de Schriften, als wederpartijdig aan het koninkrijk van God en Zijn Gezalfde. Het koninkrijk Gods heeft maar één wederpartijder, dat is het rijk der duisternis. Dadelijk na de zonde begint „een werk Gods om Zijn heerschappij te handhaven, dat is dus om enerzijds te vernietigen allen tegenstand, anderzijds te bewerken, dat ieder weer erkent, vrijwillig of gedwongen, dat God koning is. En God doet dat door uit den hemel een nieuw rijk op de aarde te brengen, dat daarom rijk Gods of koninkrijk der hemelen heet. De uitbreiding van dat rijk beteekent de vernietiging van het rijk des Satans en de heele wereldgeschiedenis is de worsteling tusschen die beide rijken.“⁵⁾

Dus worstelt het koninkrijk van Christus ook met het rijk der duisternis, waar dit laatste rijk de koninkrijken der wereld afvallig maken wil van het „dienaresse Gods“ zijn. Het kan toch niet zoo gesteld worden, dat God roept om de eere der erkenning van Zijn soevereiniteit in en door den staat, buiten Christus om. Dit roepen des Heeren heeft immers zijn grond in het welbehagen, dat Hij koestert jegens de werken Zijner handen: het welbehagen, dat ons in de vleeschwording des Woords op het heerlijkst is geopenbaard.

Daarom kan Prof. Dooyeweerd zeggen: „De Soevereiniteit Gods over het staatsleven is niet buiten de aanbiddende erkenning van het regnum Christi (rijk van Christus) te aanvaarden. Slechts in Christus als het vleeschgeworden Woord kunnen wij God waarachtig als Soverein in het Staatsleven kennen en aanbidden. Buiten de politieke geloofsbelijdenis van het „regnum Christi“ wordt die van de Soevereiniteit Gods afgodisch.“⁶⁾

Geeft het scherm met Gods soevereiniteit in N.S.B.-kringen hem geen gelijk?

W.

R. S.

1) Dr H. Dooyeweerd, De wijsbegeerte der wetsidee, Bock III, bl. 470. Dit derde deel van Dooyeweerd's werk verscheen na het schrijven der voorgaande artikelen; ware dit niet het geval, dan hadden zijn opmerkingen over de kwestie der gemeene gratie zeker vermelding gekregen in het vorige artikel, dat de critiek op Kuyper's conceptie refereerde. Nu zij volstaan met een verwijzing naar de volstrekte afwijzing der terreinen-leer op bl. 447 v. en naar de bespreking der verhouding van bijzondere en algemeene genade op bl. 467 vv. Dooyeweerd wil deze terminologie liever door een andere vervangen, n.l. die van tijdelijk conserverende en vernieuwende of wederbarende genade. Opmerking verdient ook zijn betoog over de verhouding der gemeene gratie tot Christus. Het is niet voldoende, zoo schrijft hij, de z.g.n. gemeene gratie alleen op God drie-eenig als haar Oorsprong te betrekken. De vraag naar den creatuurlijk-transcendenten wortel dezer genade blijft dan immers onbeantwoord. Christus is de tweede Adam, in Wien niets van Gods schepping kan verloren gaan. Slechts in Hem worden volgens het getuigenis der Schrift, alle geslachten der aarde gezegend. Slechts in Hem wil God Zich ontfemen over Zijn gevallen schepping en slechts in Hem kan ook de conserverende genadewerking in de tijdelijke

structuur der schepping, waarin afvallen en Christ-gelooften zonder onderscheid besloten zijn, haar creatuurlijken Wortel hebben. Buiten Christus is geen goddelijke genade, ook geen gemeene gratie, doch slechts de openbaring van Gods toorn over de zonde.

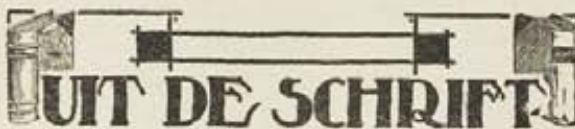
2) Martin Luther, Von der Obrigkeit in Familie, Volk en Staat, opstellen van Luther, o.a. dat over de vraag: Ob Kriegesleute auch im seligen Stande sein können. Het citaat is uit de verhandeling: Auslegung des 101. Psalms. De uitgave geschiedde dit jaar bij de Chr. Kaiser Verlag, München. Het is te vinden in de uitgave dezer firma, Der Einblick, 1936, no. 1. — Geen wonder, dat in Deutschland's derde „rijk“ men voor dergelijke uitingen, die de kerk inviteeren tot legalistisch accepteren van des Führer's welbehagen, zeer gevoelig is.

3) In een art. van Dr H. Dooyeweerd, De wetsbeschouwing in Brunner's boek „Das Gebot und die Ordnungen“ in A. R. Staatsk., driemdl. uitg. 1935, bl. 334 vv. is op bl. 335—364 uitvoerig en duidelijk uiteengezet, wat we hier zeer kort moesten geven over den achtergrond van het dualisme in Luthers gedachtegang. Over dit dualisme zelf kan men ook zien Grosheide, Natuur en Genade enz., art. A.R. Sik. mndl. uitg. 1935, bl. 530. Prof. Grosheide schrijft daar o.a.: „De latere Lutherschen onderscheidten twee hemisphaera of levenskringen, een lageren, en een hooger en namen aan, dat in aardse dingen de rede nog vrij en tot veel goeds in staat is. Ze is daar tot op zekere hoogte zelfstandig en onafhankelijk van het geloof. Zoo wordt de wereld in twee helften gescheiden, een waar de natuur alles is en een waar de genade heerscht. Het is voor later van belang op te merken, dat hier het dualisme, dat Rome althans tracht te overwinnen, in krassen vorm blijft bestaan.“

4) Dooyeweerd, a. art., bl. 335.

5) Grosheide, Komm. Matth. bl. 386, in een bijlage over Het koninkrijk der hemelen.

6) Dooyeweerd, Wijsbegeerte der wetsidee, III, bl. 445.

UIT DE SCHRIFT

Van daar af.

En Ik zal haar geven hare wijngaarden van daar af. Hosea 2:14.

Het is een liefelijke gebeurtenis als Israël, op zijn woestijnreis naar Kanaän, uit Gods hand een proeve ontvangt der weelde van het land waarheen het op weg is. Immers brengen de verspieters bij hun terugkomst een druiventak met zware trossen mede. De Heere voert Zijn volk vanuit Kanaäns wijngaarden een vóórsmak tegemoet, een onderpand van de rijke genieting, die straks komt. Kanaän was met zijn wijngaarden een uitbeelding van de volle gunst en gemeenschap Gods; met geestelijke en stoffelijke zegeningen zou de Heere daar Zijn volk begiffligen, en dat volk zou zijn heil vinden in den vrede en de verzoende verhouding met zijn God. En levens lag daarin het schaduwbeeld van, en het zekere uitzicht op het hemelsch Kanaän, waarvan hier op aarde het beginsel der eeuwige vreugde in het hart gevoeld wordt.

Israël heeft deze weldaden ook ontvangen en genoten; de druiven van Eskol hebben niet bedrogen. Het volk heeft Kanaän en zijn wijngaarden bewoond. Maar helaas, het heeft in later tijd deze gunst Gods uitgeruild voor de genieting der wereld; het heeft den Heere en Zijn dienst verlaten. Nu zal God het ook naar recht die zegeningen ontnemen. Reeds gaat door den profeet Zijn dreiging daarvan uit: — „Ziet, Ik zal verwoesten haar wijnstok en haar vijgeboom“....

Zijn dreiging. — ja, — maar niet zonder Zijn Evangelie.

Is Hij niet de God des genadeverbonds? Nu, dan zal Hij, na zware tuchtiging, Israël zijn wijngaarden in den rechten weg hergeven. Hij zal het terugvoeren in de woestijn, als ware het opnieuw op weg naar Kanaän. Daar zal de Horeb weer rooken, en de wet en het recht des Heeren uitgaan. Maar daar zal ook het altaar vlammen in den voorhof van den tabernakel, sprekend van verzoening in het offer dat God zelf besteld heeft. En daar, in de woestijn, zal Israël als vanouds zich buigen in schuldbesef, en den Heere Zijn recht toestemmen; het zal met schaamte zijn zonden belijden, en het oog weer richten op het zoenoffer, en biddend tasten naar de genade der schuldvergeving.

Doch dan zal de Heere Israël van daar af ook weer Zijn Kanaän geven. Van dat oogenblik en die plaats af, waar Israël weer in schuldbesef voor God gebogen ligt, waar het tot Hem wederkeert, en den blik slaat op Zijn verzoenende genade, — van daar af komen de druiven van Eskol het tegemoet, en gaat het land van den vrede en de gemeenschap met God open; van daar af staat de Heere weer met uitgebreide armen om Zijn volk te ontvangen.

„En Ik zal haar geven hare wijngaarden van daar af.“

Hoeveel vertroosting ligt hier voor allen, die door den Heere zich hebben laten voeren in de woestijn. Daartoe kunnen wel wegen van donkerheid en tegenheden gebruikt worden. Maar het gaat erom, dat wij daar in de woestijn God ontmoeten in Zijn recht; dat wij Hem dat recht in schulderkenning toestemmen; en het van genade in het zoenoffer van Christus gaan verwachten. Wel is hier een ernstige waarschuwing.

Het Kanaän van Gods gunst en der eeuwige zaligheid ligt voor allen open in het werk van

den Middelaar, en de Heere wil het ons geven. Maar alleen „van daar af“; vanaf de plaats, waar wij verootmoedigd en schuldbewust voor God knielen, en op Christus zien als onzen Plaatsbekleeder. Dat we ons dan door den Heere daartoe laten lokken, ook al voert Hij door allerlei moeilijke levensomstandigheden ons in de woestijn. Want we zouden anders eeuwig omkomen. En wijl we uit eigen keuze en kracht daar nooit komen, zij het ons voortdurend gebod: — „trek mij met Uw liefdekoorden“.

Doch zoo we verslagen van hart zijn, al kenden we nog geen vertroosting, en was van dat schoone psalmvers alleen nog maar die eerste regel voor ons: — „de Heere is recht in al Zijn weg en werk“, — dan geldt toch voor ons de gewisse belofte, dat God van daar af Kanaäns wijngaarden ons geven zal. Dat mogen we gelóóven, en in de vaste verwachting daarop leven.

En hoe menige bedrukte en bekommerde ziel, hoe menige door levensleed gebogene, heeft dan ondervonden, dat de Heere reeds in de woestijn hun met Zijn verkwikking tegemoet kwam, en vóóruit hun reeds van Kanaäns druiven deed smaken. Begon het niet van daar af, dat uw beschuldigende conscientie de genade onzes Heeren Jezus Christus ging zoeken? Kwamen u niet wel eens vertroosting en bemoedigende woorden uit de Schrift? Ging niet soms een psalm in uw ziel leven, en kent ge geen oogenblikken van hope en goed toevóórzicht?

Welnu, — dat zijn reeds de beginselen der wijngaarden van het Beloofde Land, die God u ten volle geven zal.

Dat we er toch oog voor hebben, en het niet gering achten: dat we er bij neerknielen in dank en het gelóóven: — Hij zal ons geven onze wijngaarden van daar af.

U.

v. A.

KERKELUK LEVEN

„Het verlossende woord.“

Een min of meer regelmatig verschijnsel wordt het, dat in debatten over referaten, die „iets nieuws“ hebben beweerd, of iets ouds hebben op zij geschoven, om naar het „nóg-oudere“ terug te keeren, door een debater aan den referent verweten wordt: „Ik heb het verlossende woord uit uw mond nog niet vernomen“. Hetgeen dan of zelf beteekenen wil, of bij anderen de suggestie wekt: dat de spreker toch maar beter had kunnen zwijgen. Laat hij ons niet met het mes in den buik zitten? Hij plant het wel erin, doch haalt het niet er uit. Hij haalt het oude onderstoven, doch heeft niet klaar en duidelijk het voor alle volgende geslachten beslissende woord gesproken. Hij heeft het gewaagd op te treden onder protestanten, zonder dat dezen na afloop der vergadering elkander konden opbeuren met het rechtuit protestantische solas: Roma locuta, causa finita.

Is zulk spreken billijk? Moet elkeen wachten tot hij het „verlossende woord“ in boven aangeduiden zin inderdaad spreken kan?

Ik meen van neen.

In de eerste plaats lijkt me zulk een reactie onbillijk, omdat zoo'n aangevochten spreker — ik denk b.v. aan Ds den Houtings referaat over de doopskerkenning — ons soms alleen maar duidelijk maken wilde, dat we al van overoude tijden met een mes in onzen buik „zitten“. Alleen maar: we hadden daar zoo niet op gelet. We hadden gedacht, een „organisch“ geheel te hebben en zie, de man toonde ons aan, dat er, gansch mechanisch, een „Fremdkörper“ in dat „organisch“ geheel gedrongen was. In zulke gevallen is dus niet de debater, doch de spreker het eerst en het sterkst bezwaard tegen de methode van „het mes in den buik“.

Doch vooral om een andere reden lijkt mij dit „argument“ als strijdwapen in een debat onder ons verwerpelijk. Want wie dergenen, die zich ervan bedienen, heeft ook zelf in een bepaalde kwestie „het verlossende woord“ gesproken? Mij is er geen één bekend. Hetgeen ik ook niet erg vind, om de eenvoudige reden, dat niemand in of buiten de kerk ooit „het verlossende woord“ spreken zal. Er zal moeten gestudeerd worden tot den jongsten dag toe; en die dag zal ons overvallen als een dief in den nacht, d.w.z. midden in onze pogingen, om de kerk nog verder te reformeeren en de „Fremdkörper“ nog verder uit haar lichaam weg te halen.

Alle wachten op een „verlossend woord“ is derhalve een lasten opleggen aan een ander, die men zelf met geen vinger aanraken kan. En beter dan zulk incidenteel roepen om een „verlossend woord“ is het volhardend terugkeeren naar het „verloste woord“. Wie naar den terecht uit de Schrift afgeleiden of af te leiden geloofsinhoud een onderzoek instelt, met de ernstige begeerte, hem te ontdoen van vreemde inkrulpsels, of van „mot en roest“, die door een anachronistische overlevering erop gebracht zijn, die doet den dienst der kerk. Rechtstreeks.

En als dan de man, die om „verlossende woorden“ roept, zulk een spreker toevoegt: „gij hebt dat woord niet gesproken, ergo, gij hebt ons niet vooruit gebracht“, heeft die debater het mis, in zóó'n geval. Want ieder, die ons oog opent voor „Fremdkörper“ in ons leeren en denken, heeft ons vooruitgebracht. Hij heeft

het verstaan „verloste woord“ waren. Hij heeft A of B of C wees voor die „vaders“ als de eerste conproduceeren in c

Misschien, dat Welnu, Ik wij begrip. Prof. creatieve werken was zijn dissertatie het tweede over s natuurlijk profetische in ons, voorzooi er zóó iets a „zie“ n.l. in geladen ons een d lastieke inkrulpselsten, en van verdeeling der v woorden“. Maar is er in geschree „inspiratie“ er h wel staken. En noof, vragen o „wel-wezen“ der soemt, vragen (le van de wari er valsche as lalders' boeken „indt zich telem het „hoe“ der uiteengezet, mar le grondvragen oor hem verde En als men n erk zou willen e onderscheide nische profete voor inspiri: glooven soms, lalders wel zijn lognatisch-exeg psycholoog kum ech, dat hij da vil de Schrift nu hem kunne probleem brengt n de keel. Ik referaat over no e een debater z n debater levet ut onze kerkelij loogleeraar, en 5 à 24 jaar, w Natuurlijk zeg lalders. Ik met ix over Christu k heb dit boek pschreven. Zeg lalders' door n l daarmee eve vte, waarop e aangeheven e worts ook in te e een opmerki met-hooren van e een rede, di nferentie over Toen ik in di et woord „heh dat ze alt la eek ook van n guide in ons l debatten over h dienen, door e led“ (des geloe tel delini nder bekijken vel tegen Ds I dat de belijden) of als he over de hebbeli wantert minst oor het sprek bbelijkheid d uid, de hebbel nkscherpte, h la een gelijke de opmerkte, e belidenis no wachten) een e hebbelij kheid een doodeenvoudige aan van Zond In die verga ng niet-hooro ond. Ik wil t het verlose w lsteren. En d nischuldige a berinner, is ni

Ik denk as Dr. Bavinck.